

ТАРАС НА ПАРНАСЕ

Народная паэма з мядзведзем
у 2-х дзях

ДЗЕЙНЫЯ АСОБЫ

Т а р а с – палясоўшчык
П а р а с к а – ягоная жонка, яна ж – Г е р а
З о с ь к а – іхная дачка, яна ж – Геба
П а н С е в я р ы н, ён жа – З е ў с
П а н і В е р а н і к а, яна ж – В е н е р а
Г р ы ш к а – малады селянін, ён жа – Г е р к у л е с
В і к т о р – малады шляхціц, ён жа – М а р с
А х р э м – вясковы каваль, ён жа – В у л к а н
С ы м о н – вясковы музыка, ён жа – А п а л о н
Б а з ы л ь к а – вясковы п’яніца, ён жа – Б а х у с
А м у р, ён жа – С т а т у я А м у р а
1-ы П а э т, 2-гі П а э т, 3-ці П а э т, яны ж – С л у г і
Н і м ф ы, М у з ы, М е х а н і ч н ы я д з е ў к і,
яны ж – В я с к о в ы я д з я ў ч а т ы

*Ці знаў хто з вас, браткі, Тараса,
Што палясоўшыкам служыў?
На Пуцявішчы, у Панаса,
Ён там ля лазні блізка жыў.
“Тарас на Парнасе”*

ДЗЕЯ ПЕРШАЯ

З’ява першая

Халоднай восеньскай раніцай у лесе. На паляну выходзіць палясоўшчык Т а р а с, сядзе на пянёк і вымае з кішэні люльку. За плячыма ў Тараса вісіць стрэльба.

Т а р а с (*разглядаецца навакол*). Як прыгожа ў лесе! Цішыня, спакой, ажно душа пые. Сярод бярозак і сосен пачуваешся чалавекам. (*Няспешна набівае ў люльку тытунь.*) А дома – крык, гвалт... Жонка лямантуе, каб я не цёгаўся з раніцы да вечара па лесе, гаспадаркай займаўся. Нібыта я не на службу хаджу, а на шпацыр! Дачка плача, каб ёй новую спадніцу справілі, бо старую вецер прадзімае, а туды ўжо кавалеры зазіраюць. (*Выбівае крэсівам агонь і запальвае люльку.*) Што праўда, кавалераў каля нашай Зоські як сабак круціцца. Дык жа і выбрала сабе найгоршага, нават імя ў яго сабачае – Віктор. А Параска, дурніца, дачцэ патурае: маўляў, шляхціц, афіцэрскі чын мае, дачка паняй будзе. А я кажу: імя ў яго сабачае і нораў, чую, таксама! Толькі хто мяне цяпер слухаць хоча? (*Уздыхае.*) Эх, а раней у сям’і мір і згода былі. Як мы з Параскай кахалі адзін аднаго, як цешыліся, калі Зоська нарадзілася! І дачка ўдалася, спрытная, разумная, дарма што дзеўка. Любіла слухаць мае розказкі пра птушак і звяроў, пра дрэвы і зёлкі. (*Уздыхае.*) Куды тое шчасце дзелася?.. (*Нездаволена.*) Сёння во заручыны ладзяць, гасцей назапрашалі, а ў мяне і не спыталіся: падабаю я гэтыя заручыны ці не? Дык, мо, і не вяртацца мне сёння дадому, можа, ім без мяне будзе добра?

На паляну выходзяць пан Севярын з пані Веранікай. Пані Вераніка трымае мужа пад руку, у другой руцэ мае ларнетку, праз якую глядзіць на свет. Выглядае пані Вераніка сціпла і нават закамлексавана.

С е в я р ы н (*здзіўлена*). Вачам сваім не веру: Тарас! На службе ў такі дзень!

Т а р а с (*падымаецца з пянька і здымае з галавы капялюш*). Дзень добры, пане Севярын! (*Кланяецца.*) Дзень добры, пані Вераніка!

С е в я р ы н. Вось, Вераніка, перад намі рэдкі прыклад сумленнай працы. Вечарам у ягонай дачкі заручыны, поўная хата гасцей запрошана, а ён робіць абход!

Т а р а с. А як жа, паночку! Раптам які злодзей надумаецца дрэвы сячы?

С е в я р ы н (*усхвалявана*). Каб усе ў нашым краі былі такія працавітыя, як Тарас! Уяўляеш, Вераніка, як бы мы багата зажылі, які

парадак мелі б вакол? Чаму нейкія ангельцы, нейкія немцы могуць, а мы не?! Чаму мы такія...

В е р а н і к а (*цягне мужа за рукаво*). Не трэба, Севярын.

С е в я р ы н (*сумеўшыся*). Гм. Прашу прабачэння.

В е р а н і к а (*да Тараса*). Не затрымлівайся сёння доўга ў лесе, шаноўны Тарас. Памятай пра дачку, пра гасцей. Мы таксама прыедзем павіншаваць Зосю. Праўда, Севярын?

С е в я р ы н. Так.

Т а р а с. Дзякуй, пані. Для нашай сям’і гэта вялікі гонар. (*Кланяецца.*)

С е в я р ы н. Вераніка як родную дачку любіць сваю выхаванку. (*Важна.*) Яна ўжо і падарунак падрыхтавала.

В е р а н і к а. Ц-с-с, Севярын! (*Далікатна заціскае мужу рот пальчыкамі.*) Не выдавай мае таямніцы.

С е в я р ы н. Маўчу, маўчу, золатца! Няхай твой падарунак будзе для іх неспадзяванкай. Да вечара, Тарас!

Т а р а с. Бывайце, пане дабрадзею!

Пан Севярын і пані Вераніка адыходзяць.

Т а р а с (*сядае на пянёк*). А ўсё пані Вераніка вінаватая. Як узяла яна да сябе нашу Зоську – ушчэнт сапсавала дзеўку. Я ж не супраць, каб дзіця чытаць-пісаць вучылася! Але навошта вясковай дзеўчыне забіваць галаву рознымі глупствамі з панскіх кніжак? Такі быў добры жаніх у Зоські: Грышка, Ахрэма-каваля сын. Дарма, што не шляхціц, не афіцэр. Затое зірнеш хлопцу ў вочы – залатую душу відаць. Мы з Ахрэмам ужо не адну пляшку выпілі за шчасце нашых дзяцей. Як раптам адмовіла Зоська Грышку, а знайшла сабе гэтага шылахвоста! (*Перадражнівае дачку.*) „Татачка, мне Грышка падабаецца, але гарэза-Амур выпусціў мне ў сэрца сваю зачараваную стралу і я пакахала Віктора!” Каб вясковая дзеўка такое казалася! Цьфу! Узяць бы ў рукі лейцы ды сперазаць добра табе, гэтаму Амуру і пані Вераніцы разам з вамі! (*Цвёрда.*) Не пайду на заручыны! Зусім дадому не вярнуся! Не слухаецца бацькі – застануся жыць у лесе.

Чуваць вельмі гучны дзіцячы смех.

(*Разглядаецца навакол*). Што за дзіва?

Праз паляну праходзіць маленькі кучаравы х л о п ч ы к з лукам і калчаном за плячыма, поўным стрэлаў.

А м у р. Ах, дзядзька Тарас! Кажаш, узяць лейцы ды сперазаць? (*Смяецца.*) А ці дасі рады? (*Знікае між дрэў.*)

Т а р а с (*наўздагон*). Ты чый, хлопчык? Нешта я цябе не прыпомню... Пачакай, што робіш ты адзін у лесе? (*Бяжыць за Амурам.*)

Смех мацнее, і ў лесе чыніцца нешта неверагоднае. Нібыта не восень, а вясна навакол: ярка свеціць сонца, пяюць птушкі.

На паляну выбягае пані В е р а н і к а, цягнучы за руку В і к т о р а. Гэтым разам пані Вераніка апранутая ў яркую летнюю сукенку і паводзіць сябе надзвычай разняволена. Малады шляхціц відавочна саромеецца за паводзіны старэйшай за яго жанчыны.

В е р а н і к а (*гучна*). Віктор! Любы Віктор! Кахай мяне, мой мілы хлопчык!

В і к т о р (*сканфужана*). Вераніка, нас могуць пачуць!

В е р а н і к а. Цалуй мяне горача, абдымай мяне моцна! Павалі мяне на верас і накінься на мяне, як драпежны звер!

В і к т о р (*азіраецца*). Вераніка, нас могуць убачыць!

В е р а н і к а. Няхай бачаць! (*Дэкламуе.*)

Колькі нам ад старонніх хаваць палымянасць паглядаў

І цішком зазіраць у каханья сумныя вочы?

Хай пра нашу пакуту ўсе ведаюць! Больш мы не ў стане

Жар пачуццяў трываць, хай растанняў ніхто не прарочыць.

Раз'яднаных кінжал нас няхай назаўжды аб'яднае.

Толькі разам ісці праз жыццё нам і ў смерць уваходзіць.

(*Круціць Віктора ў шалёным танцы.*) Не хачу больш хавацца, не хачу нікога падманваць! Сёння мы зацалуем адзін аднаго на смерць.

В і к т о р. Сёння ў мяне заручыны з Зоськай.

В е р а н і к а. Памятаю, памятаю! Але што нам да гэтай дурненькай дзяўчынкі? Ты заўсёды будзеш належаць мне, Віктор. Будзеш вяртацца да мяне як Адоніс да Венеры. А я здолею цябе затрымаць каля сябе. (*Кладзецца на верас і цягне да сябе Віктора.*) Хадзі да мяне, Віктор!

В і к т о р (*без энтузіязму*). Добра, толькі прашу цябе: не паадрывавай мне гузікі на мундзіры. (*Асцярожна здымае мундзір і кладзецца побач з Веранікай, якая накідваецца на каханка „нібы драпежны звер”.*)

Удалечыні чуваць мядзвежы рык, які ўсё набліжаецца.

(*Насцярожана*). Ты чула?

В е р а н і к а (*нездаволена*). Што сталася, любы?

В і к т о р. Мядзведзь! (*Прыслухоўваецца.*) Ён бяжыць проста сюды! Уцякайма, Вераніка! (*Збірае мундзір.*)

В е р а н і к а (*працягвае Віктору рукі*). Ратуй мяне, мой адважны рыцар! Абараняй сваё каханне!

В і к т о р. Якое каханне?! У мяне няма з сабой зброі! (*Уцякае.*)

В е р а н і к а (*разгублена*). Віктор, ты куды? Не пакідай мяне адну!
(*Плача.*)

На паляне з'яўляецца ўстрывожаны Т а р а с са стрэльбай у руках, заўважае пані Вераніку.

Т а р а с. Пані тут? Адна?!

В е р а н і к а. Усе пакінулі мяне, Тарас. Ратуй мяне, у цябе ёсць стрэльба!

Т а р а с. Эх, пані Вераніка! Мая стрэльба наладаваная на цецерыкоў, а не на мядзведзя. Няхай лепш пані ўцякае, а я паспрабую затрымаць звяра!

Пані Вераніка ўцякае з паляны. Мядзвежы рык чуваць зусім блізка.

(*Трымае стрэльбу напачатоў.*) Яму гэты дрот, што пчаліныя ўкусы.
(*Бачыць між дрэў мядзведзя.*) Божа, але ж і хароміна! (*Страляе.*) Ратуйце, святыя заступнікі! (*Страляе другі раз.*) Ну, усё, прапаў Тарас. (*Робіць некалькі крокаў назад і правальваецца ў яміну.*) А-а-а-а!

Мядзвежы рык сціхае, чуваць толькі Тарасаў крык: усё далей і цішэй.

З'ява другая

Каля поду гары Парнас. Гара абнесена высокім плеченым тынам. Пад драўлянай брамай чакаюць тры паэты. 1 - ы П а э т сядзіць у фатэлі, апрануты ў дыхтоўны старадаўны строй, на галаве мае парык. Гэта Прыдворны Паэт. 2 - г і П а э т нервова ходзіць уздоўж брамы, апрануты ён у строгі сучасны гарнітур, на грудзях – некалькі медалёў. Гэта Народны Паэт. 3 - ц і П п а э т стаіць крыху збоку і пра нешта марыць, апрануты ён як прадстаўнік эпохі рамантызму, а, можа, сімвалізму. Гэта Летуценны Паэт.

Н а р о д н ы П а э т (*абурана*). Што за жарты? Збіраюцца яны нам адчыняць ці не? Парнас, Парнас... Рэклама як у пяцізорачным гатэлі, а парадкі як у калгаснай лазні!

П р ы д в о р н ы П а э т. Куды вы так спяшаецеся, шаноўны? Я вось ужо якое стагоддзе чакаю, а брама ні разу не адчынілася.

Н а р о д н ы П а э т. Вы мяне з сабой не раўнайце! Можа вас наагул там не хочуць бачыць. Напэўна, пісалі сабе ўсё жыццё вершыкі на чэсць караля, ласаваліся з ягонага багатага стала, а цяпер на Парнас лезеце! (*Пагардліва.*) Хто вы такі? Мы вас у школе не праходзілі!

П р ы д в о р н ы П а э т (*з пачуццём уласнай годнасці*). Так, я пісаў пра свайго караля: пра ягоныя вяселлі, пра нараджэнне ягоных дзяцей, пра

слаўныя перамогі ў бітвах. А яшчэ я складаў цудоўныя гімны на чэсьць Юпіцера, Апалона, Венеры ды іншых багоў. (*Паказвае рукой на груд рукапісаў ля фатэля.*) А от вы, міласцівы пан, – атэіст, а таксама бессмяротнасці захацелі!

Н а р о д н ы П а э т. Я заслужыў бессмяротнасць сваімі творамі! (*Паказвае рукой на стос тамоў, што ляжыць каля брамы.*) Я пісаў пра народ, і народ зрабіў маё імя бессмяротным.

П р ы д в о р н ы П а э т (*скептычна*). Народ таксама некаму службыў. І вы разам з ім. Якая ж паміж намі розніца?

Н а р о д н ы П а э т (*з пафасам*). Народ службыць народу! (*Здаволены сваім выказваннем.*) Дарэчы, выдатны лозунг. Трэба яго запісаць. (*Вымае з кішэні нататнік з самапіскай і старанна занатоўвае сваю думку.*)

П р ы д в о р н ы П а э т (*звяртаецца да Летуценнага Паэта*). Заўважце, ён яшчэ нешта піша. Можа, спадзяецца, што на Парнасе выдадуць чарговы том ягоных твораў? (*Смяецца.*)

Л е т у ц е н н ы П а э т (*адрываецца ад сваіх мрояў*). Што вы казалі?

Н а р о д н ы П а э т (*да Летуценнага Паэта*). А вы, калега, пра што пісалі? Каго вы ўслаўлялі ў сваіх творах? Народ ці арыстакратаў?

Л е т у ц е н н ы П а э т (*збянтэжана*). Прабачце, панове, мой адказ падасца вам дзіўным. Ува ўсіх сваіх творах я пісаў толькі пра Яе.

Н а р о д н ы П а э т (*не зразумеўшы*). Пра што пісалі?

Прыдворны паэт робіць непрыстойны жэст і хіхікае сабе ў кулак.

Л е т у ц е н н ы П а э т (*сарамліва*). Пра Яе. Пра Дзяўчыну, Музу, Таямнічую Пані, Мадону. (*Натхняецца.*) Пра зямное ўвасабленне нябеснага хараства, пра Аніму нашай мужчынскай душы, пра Сафію – вечную мудрасць і жаноцкасць Сусвету.

П р ы д в о р н ы П а э т (*важна*). Я таксама напісаў некалькі санетаў на чэсьць каралевы.

Л е т у ц е н н ы П а э т (*асмялеўшы*). Праз усё жыццё мне сніўся той самы сон. Нібыта я іду за незнаёмай жанчынай, рушу за ёй па гарадской вуліцы, палявой дарозе, лясной сцяжыне. Іду я не дзеля таго, каб некуды прыйсці, а толькі дзеля таго, каб даведацца, хто гэтая жанчына, каб пабачыць яе твар. Бо жанчына ніколі не паварочвалася да мяне тварам, і таму кожная дзяўчына, якая сустракалася мне ў рэальным жыцці, здавалася спачатку той Таямнічай Пані са сну. Але толькі спачатку, потым ілюзія разбуралася і я мусіў шукаць далей...

Н а р о д н ы П а э т (*пагардліва*). Усё зразумела: асацыяльная тэматыка, суцэльнае дэкадэнцтва. Наркатычныя галюцынацыі. Яшчэ

горшы выпадак, чым у яго. (*Паказвае на Прыдворнага Паэта.*) Давядзецца мне аднаму ўздымацца на Парнас. (*Падыходзіць да брамы.*) Гэй, адчыняйце! Так доўга чакаць ды яшчэ ў такой кампаніі!

Да гары падыходзіць Тарас, заўважае паэтаў і здымае капялюш на знак прывітання.

Т а р а с. Дзень добры, паночки!

Н а р о д н ы П а э т. Гэта яшчэ што за пудзіла?

П р ы д в о р н ы П а э т (*насмешліва*). А гэта, шаноўны, – ваш народ, як той казаў яго алегорыя.

Народны Паэт набліжаецца да Тараса і падазрона разглядае яго з усіх бакоў. Тарас пачуваецца ніякавата ад такой увагі незнаёмага пана.

Н а р о д н ы П а э т (*да Тараса*). Народны апавядальнік?

Т а р а с (*не разумее*). Што, паночку?

Н а р о д н ы П а э т. Я пытаюся: у якім жанры працуеш? Сагі? Быліны? Мангольскі эпас?

Т а р а с (*спалохана*). Дзе там, я беларус. Палясоўшчык Тарас з Пуцявішча.

Н а р о д н ы П а э т. Бе-ла-рус... Зразумела: жарты, анекдоты. Запісваеш ці толькі расказваеш?

Т а р а с. Пажартаваць люблю – праўду кажаш, пане. А от анекдоты ў нашай вёсцы карчмар Іцка расказвае. Мы толькі слухаем.

Н а р о д н ы П а э т (*з палёгкай*). А я ўжо быў спалохаўся канкурэнцыі. (*Да Тараса.*) А на Парнас чаго прыпёрся, беларус? Чаму ты, а не Іцка?

Т а р а с. На які Парнас? Мне б дарогу дадому знайсці. (*Да астатніх паэтаў.*) Не падкажаце, як да Пуцявішча дабрацца, паночки?

П р ы д в о р н ы П а э т. Ніколі не чулі такой назвы. (*З іроніяй.*) Гэта дзе: у Францыі ці ў Італіі?

Л е т у ц е н н ы П а э т (*задумліва*). На сваім шляху я ніколі не сустракаў такога паселішча.

П р ы д в о р н ы П а э т (*спачувальна*). Сядай, селянін, адпачні крыху.

Т а р а с (*ахвотна пагаджаецца*). І то праўда. (*Сядае каля брамы, вымае з кішэняў люльку, тытунь, крэсіва. Набіўшы люльку, высякае агонь і зацягваецца.*)

Дымок з люлькі ўздымаецца высока над брамай.

Н а р о д н ы П а э т (*касавурыцца на Тараса*). Гэтага нам толькі не ставала!

З нясцерпным віскатам іржавых петляў брама адчыняецца і перад аслупяненымі паэтамі ўзнікае постаць Г е р к у л е с а .

Г е р к у л е с (*пагрозліва*). Хто тут асмеліўся псаваць боскае паветра смярдзючым зеллем?

Тарас спрабуе далоняй затушыць люльку. Паэты ўва ўсе вочы глядзяць на Геркулеса.

П р ы д в о р н ы П а э т. Праз гэтулькі стагоддзяў... адчынілася...
 Л е т у ц е н н ы П а э т. Можа, за гэтай брамай я сустрэну Яе?
 Н а р о д н ы П а э т. Нарэшце! (*Хапатліва збірае свае кнігі.*)
 Т а р а с (*да Геркулеса*). Выбачайце, паночку, гэта я курыў. (*Не стрываўшы.*) Але наконт смярдзючага зелля – дарэмна кажаце. Добрая табака.

Народны Паэт з кніжкамі пад пахай адштурхоўвае Тараса і праціскваецца ў браму.

Н а р о д н ы П а э т (*да Тараса*). Лезеш тут са сваёй табакай!
 Г е р к у л е с (*хапае Народнага Паэта за каўнер*). Ты куды?
 Н а р о д н ы П а э т (*з гонарам*). Я – паэт!
 П р ы д в о р н ы П а э т (*наспешна*). І мы таксама паэты.
 Н а р о д н ы П а э т. Я – народны паэт! У мяне граматы, медалі.
 (*Дрыгае нагамі.*)

П р ы д в о р н ы П а э т. Шмат стагоддзяў сядзім мы пад гэтай брамай. Калі нас пусцяць на Парнас, шанойны Геркулес?

Г е р к у л е с (*рагоча*). Вас – на Парнас? Ды тут багам мала месца.
 (*Да Народнага Паэта.*) А ну, пачакай. (*Разварочвае Народнага Паэта да сябе задам дае яму выспятка.*)

Тарас і астатнія паэты назіраюць за палётам небаракі.

Хто наступны?

П р ы д в о р н ы П а э т (*асцярожна*). Хіба Парнас не быў створаны багамі для паэтаў, пане Геркулес?

Г е р к у л е с. Можа, і быў для паэтаў, але цяпер сюды перасяліліся з Алімпу багі і бессмяротныя героі. (*Б'е сябе кулаком у грудзі.*)

П р ы д в о р н ы П а э т. Што ж нам цяпер рабіць?

Г е р к у л е с. Не ведаю. Не мая гэта справа: паэтамі ды іншым збродам апякуецца ў нас Апалон. Да яго звяртайцеся. (*Пагрозліва.*) Яшчэ ёсць пытанні?

Паэты маўчаць. Тарас чухае патыліцу.

Т а р а с (*адважваецца*). Скажы, паночку, як мне адсюль да Пуцявішча дабрацца?

Г е р к у л е с (*паціскае плячыма*). Ніколі не чуў. (*Зачыняе за сабой браму.*)

Т а р а с. Эх, пракляты мядзведзь, ублытаўся я праз цябе ў гісторыю! Як я дадому дабяруся?

Брама зноў расчыняецца, паказваецца Геркулесава галава.

Г е р к у л е с (*зацікаўлена*). Што ты сказаў пра Мядзведзя?

Т а р а с. Кажу, ублытаўся я праз яго ў гісторыю. Вялізны такі мядзведзь, як хароміна. Уцякаў я ад яго, уваліўся ў яміну і вось апынуўся невядома дзе. (*Разводзіць рукамі.*)

Г е р к у л е с. Чаму ты адразу не раскажаў пра Мядзведзя, дзівак? Хадзем са мной. (*Уцягвае Тараса ў браму.*)

П р ы д в о р н ы П а э т (*наўздагон*). Шаноўны селянін, калі сустрэнеш там бога Апалона, нагадай яму пра нас!

Л е т у ц е н н ы П а э т (*усхвалявана*). Скажы Ёй, што я прыйшоў!

Брама зачыняецца.

Н а р о д н ы П а э т (*збіраючы параскіданыя кніжкі*). Якая несправядлівасць! Я напісаў дзесяць тамоў твораў – і мяне не прынялі. А гэты беларус збаяў адну байку пра мядзведзя – і, калі ласка, улез без чаргі! (*Падазрона.*) Можа, гэта ўсё-ткі Іцка?

З’ява трэцяя

На Парнасе. За вялізным сталом сядзяць багі, няспешна п’юць нектар і ядуць амброзію. Кідаецца ў вочы наяўнасць незанятых месцаў, пустэе і Зеўсава месца. За сталом пазбіраліся: Г е р а, Г е б а, А п а л о н, М а р с, В е н е р а, Б а х у с, В у л к а н. Вулкан сядзіць не на лаве, а ў спецыяльным вазку. Багам прыслугоўваюць німфы і музы, а Вулкану персанальна – дзве М е х а н і ч н ы я д з е ў к і. Каля стала круціцца А м у р, трымаючы ў руках лук з парванай цецівой.

А м у р (*да Вулкана*). Дзядзька Вулкан, у мяне зламаўся лук. Памажы направіць!

В у л к а н. Каб ты зноў мне якую крыўду зрабіў? Не слухаеш маіх просьбаў – і я табе не памагу.

А м у р (*да Апалона*). Дзядзька Апалон, у мяне цеціва лопнула. Памажы нацягнуць!

А п а л о н (*корпаецца з лірай*). А ў мяне ў ліры струна лопнула. Як напраўлю, дык табе памагу.

А м у р (*безнадзейна*). А!.. Ты яе ўжо каторы дзень напраўляеш! (*Адыходзіцца ад Апалона.*)

Б а х у с (*вясёла*). Давай, Амурчык, я табе напраўлю.

А м у р (*хавае лук за спіну*). Ты толькі сапсуеш, Бахус.

М а р с (*нядобра ўсміхаецца*). А мне таксама больш не давяраеш?

А м у р (*сумна*). Пасля тваёй дапамогі, Марс, я з лука забіў чалавека.

М а р с (*задаволена*). Дзеля таго і прыдуманы лук, каб забіваць.

А м у р. Лепш Геркулеса пачакаю. (*Сядае за стол.*)

Б а х у с. Геркулес на цябе злы, не спадзявайся на яго помач.

За сталом стаіць напружаная цішыня, якую парушае Г е р а. Яна, як гаспадыня, сядзіць за сталомпоруч з пустым Зеўсавым крэслам.

Г е р а (*ненатуральна бадзёра*). Як добра, калі за сталом пануе спакой і згода! Зеўс быў бы здаволены.

В е н е р а (*імгненна рэагуе*). Колькі можна есці поспую амброзію? Жонка вярхоўнага бога магла б прыдумаць што смачнейшае!

Г е р а. Толькі ты заўсёды незадаволеная, Венера. Прагнеш заняць маё месца? (*Да Вулкана.*) Вулкан, твая жонка распускае язык занадта. Сачы за яе паводзінамі.

В у л к а н (*бурчыць*). Гэтым разам яна кажа праўду. Ежа ў нас не найлепшая, Гера.

Б а х у с. І пітво таксама. Колькі можна цягнуць гэты салодзенькі нектар?

Г е р а (*строга*). Мы мусім захоўваць традыцыі, устаноўленыя маім мужам.

М а р с. Навошта? Няма Зеўса, не трэба і ягоных традыцыяў. Завядзем новыя парадкі.

Г е р а. Ведаю, Марс, пра якія парадкі ты марыш. Табе толькі дай волю! (*Безабаронна.*) Прапанавалі б што добрае...

Б а х у с. Прапаную! Наладзім свята вінаграднай лазы! Віна і закускі будзе ўволю. А яшчэ музыка і танцы да раніцы.

Большасць багоў вітае Бахусаву прапанову задаволенымі воклічамі.

А п а л о н (*праз зубы*). Не называй гэтыя бязладныя гукі музыкай, а дзікунскія скокі – танцамі.

В е н е р а (*бароніць Бахуса*). Можа і бязладныя, і дзікунскія, але весялейшыя за гукі тваёй ліры!

Г е б а (*уздымаецца са свайго месца*). Ах, як я хачу свята!

Г е р а. Сядай, Геба! Калі свята і здарыцца, ты на яго не пойдзеш.

Г е б а (*сядае пакрыўджаная*). Цётка Венера!

В е н е р а. А чаму ты ёй забараняеш ісці на свята, Гера? Геба ўжо дарослая дзяўчына, у яе ёсць жаніх.

Б а х у с (*вясёла*). Нават два!

М а р с (*настойліва*). Я хачу бачыць сваю нявесту на свяце!

Г е р а (*стомлена*). Марс, колькі можна табе казаць? Геба – нявеста Геркулеса. Такая была Зеўсава воля.

Г е б а. Цётка Венера!

В е н е р а. А ў дзяўчыны хто спытаўся? Каго яна кахае?

Г е б а (*наспешліва*). Я кахаю Марса!

А п а л о н (*паглядзеўшы на Гебу*). А не так даўно ты казалася, што кахаеш Геркулеса.

Г е б а (*разгублена*). Я яшчэ не разабралася. Таму і хачу пайсці на свята, каб выпрабаваць свае пачуцці.

А п а л о н (*насмешліва*). З усімі ахвотнымі адразу.

М а р с. Як ты смееш абражаць маю нявесту?

Г е р а. Сядай, Марс! Сціхні, Апалон! Яшчэ раз кажу: Геба – нявеста Геркулесава. Ён і будзе рупіцца пра яе гонар.

Г е б а (*капрызліва*). Не пайду за Геркулеса! Ён – некультурны!

В е н е р а (*заўважыўшы набліжэнне Геркулеса*). А во і сам герой. Ды яшчэ нейкага валацугу з сабой прывёў.

Перад сталом з'яўляюцца Геркулес з Тарасам. Багі здзіўлена разглядаюць Тараса, а Тарас – багоў.

Г е р к у л е с (*самаздаволена*). Вось! (*Паказвае на Тараса.*)

Т а р а с (*вітаецца*). Дзень добры, паночкі!

Г е р а (*строга*). Якая „вось”, Геркулес? Навошта ты прывёў гэтага селяніна на Парнас?

В е н е р а (*насмешліва*). Цікава, дзе ён яго знайшоў?

Б а х у с. Зважаючы на пысу – у карчме.

Г е р к у л е с (*пакрыўджана*). Бахус ты на сваю пысу зірні. (*Абвясічае.*) Ён бачыў Мядзведзя!

Уражаныя багі ўсхапляюцца з-за стала, німфы і музы вішчаць ад страху. Геры з цяжкасцю ўдаецца навесці парадак.

Г е р а. Ціха! Супакойцеся! Яшчэ нічога невядома! (*Калі ўсе супакойваюцца, да Тараса.*) Кажы!

Г е р к у л е с (*надбадзёрвае Тараса*). Раскажы ім, дзядзька, што з табой дзеелася.

Т а р а с (*сумеўшыся*). А што казаць? Значыцца, устаў я з першымі пеўнямі, стаў збірацца ў абход і падумаў, што няблага было б упалаваць парачку цецерукоў. Узяў сваю старэнькую стрэльбу...

В е н е р а (*нецярпліва*). Што нам да тваіх пеўняў ды цецерукоў?! Ты пра Мядзведзя раскажвай!

Т а р а с (*накрыўджана*). Як жа я, шаноўная пані, раскажу пра мядзведзя, не сказаўшы, што стрэльбу я набіў на цецерукоў? Бо пані Вераніка закрычала: „Тарас, ратуй мяне, у цябе ёсць стрэльба!” А я ёй адказваю: „Эх, пані Вераніка, стрэльба ў мяне ёсць, але наладаваная на цецерукоў – дротам!”

В е н е р а. Поўны ідыёт! Толькі Геркулес мог такога знайсці.

Г е р а. Пачакай, мужык. Мы нічога не разумеем. Якая Вераніка, якая стрэльба? Ты бачыў Мядзведзя?

Т а р а с (*накрыўджана*). Угу. Вялізны такі, як хароміна.

Г е р а. І што Ён табе сказаў?

Т а р а с (*здзіўлена*). Сказаў?..

В у л к а н (*крычыць са свайго месца*). Што ён загадаў нам перадаць?

Т а р а с (*асцярожна*). Рознае бачыў на сваім вяку, але каб мядзведзі гаварылі... (*Баязліва разглядаецца.*) Паночкі, мне дахаты трэба. Не падкажаце, як дабрацца да Пуцявішча?

У багоў адбываецца невялікая нарада. Тым часам да Тараса падыходзіць Амур і цягне яго за рукаво.

А м у р. Дзядзька Тарас, яны не ведаюць дарогі да Пуцявішча. Напраў мне лук, а я табе памагу дадому дабрацца. (*Падае Тарасу зламаны лук.*)

Т а р а с. Дзякуй табе, хлопчык. (*Углядаецца.*) Ці не цябе я спаткаў сёння ў лесе?

А м у р. Ц-с-с-с! Нікому пра гэта не кажы, дзядзька Тарас.

Тарас з Амурам сядваюць ля стала і напраўляюць лук. Народа багоў сканчаецца сваркай.

Г е р а. Гэта знак перасцярогі! Калі мы не суцішым сваркі і звады, нас усіх чакае небыццё!

В е н е р а. Гэта не той Мядзведзь! Няма чаго баяцца!

В у л к а н. А раптам той? Як гэты чалавек апынуўся на Парнасе?

М а р с. Геркулес наўмысна яго прывёў. (*Зняважліва.*) Упусці да багоў аднаго хама, ён і іншых за сабой прыцягне.

Г е р к у л е с. Ты зноў за сваё, Марс? Мала я табе бакі намяў?
(*Заўважае, што Геба і Марс стаяць побач.*) А ну, адыдзі ад маёй нявесты!

М а р с. Не для тваёй мужыцкай храпы ласунак!

Г е р к у л е с. А вось гэты – для тваёй! (*Суне Марсу ў твар кулаком.*)

М а р с (*абражаны*). Ён мяне пабіў! (*Б'е Геркулеса ў адказ.*)

Пачынаецца супольная бойка. Венера накідваецца ззаду на Геркулеса, Гера спрабуе яе адцягнуць, тады Венера разварочваецца і пачынае тузацца з Герай.

Г е б а (*крычыць*). Мама! Цётка! (*Спрабуе расцягнуць Геру з Венерай.*)

Бахус прыходзіць на дапамогу Марсу, але Геркулес адштурхоўвае яго і Бахус падае проста на Апалона, які быў сеў напраўляць сваю ліру.

А п а л о н. Ты парваў мне ўсе струны, дзікун! (*Накідваецца на няшчаснага Бахуса.*)

Німфы Венеры тузаюцца з музамі Апалона. Узрадаваны Амур носіцца сярод бойкі, успрымаючы яе як вясёлую забаву. Толькі Вулканавы механічныя дзеўкі не ўмешваюцца ў агульную тузаніну, але ўважліва сочаць, каб не сталася крыўды іхнаму гаспадару, і адштурхоўваюць ад вазка Вулкана над меру актыўных музаў і німфаў.

Тарас з асуджэннем глядзіць на бойку, потым не вытрымвае, уздымае ўгору стрэльбу і дае залп адразу з дзвюх руляў.

Бойка імгненна спыняецца. Німфы і музы падаюць на калені, багі на ўсе вочы глядзяць на Тараса і на стрэльбу ў ягонай руцэ.

Г е б а (*вісчыць*). Татачка! (*Кідаецца на шыю да Тараса.*)

М а р с. Зноў у яго маланкі і гримоты.

В е н е р а (*са шкадаваннем*). Не паспелі!

Г е р а (*урачыста*). Радуйцеся, багі і героі! Вялікі Зеўс вярнуўся у сваім новым абліччы!

ДЗЕЯ ДРУГАЯ

З'ява чацвёртая

На Парнасе.

Каля Зеўсавага трона адбываецца размова Т а р а с а з Г е р а й .

Т а р а с (*слёзна*). Шаноўная пані, пусці ты мяне дахаты! Ну, які з мяне Зеўс! Ты паглядзі: я – Тарас, палясоўшчык з Пуцявішча.

Г е р а. Зеўс любіць з’яўляцца ў розных абліччах. Калі ён абярнуўся змяёю, арлом, быком, чаму б яму не абярнуцца палясоўшчыкам? А маланкі і гримоты – азнакі ягонай улады.

Т а р а с. Ды гэта простая старая стрэльба! (*Паказвае стрэльбу.*) Мехаізма! Хочаш, пані, пакажу як робіць?

Г е р а (*спалохана*). Не трэба! (*Закрывае рукамі вушы.*) Прызнайся: ты – Зеўс?

Т а р а с. От, поп сваё – чорт сваё! Тарас я, палясоўшчык! Мне дахаты трэба! (*Адварочваецца ад Геры.*)

Г е р а. Значыцца, не Зеўс. (*Задуменна.*) А можа, яно і лепш, што палясоўшчык? З Зеўсам было гэтулькі клопатаў. (*Да Тараса.*) Паслухай, добры чалавек, а не мог бы ты пабыць за Зеўса?

Т а р а с (*здзіўлена*). Як гэта?

Г е р а. Цяжка мне адной без мужа з дзецьмі ўпраўляцца. Штодня ў нас сваркі і бойкі. Застанься хоць на які час на Парнасе ды як след іх пастраш.

Т а р а с. Але ж ты, пані, прыдумала!

Г е р а (*проста*). Няўжо я табе не падабаюся?

Т а р а с (*міжволі разглядае Геру*). Не, кабета ты нішто сабе, да мае Параскі падобная. (*Успомніўшы.*) Толькі мне дахаты трэба! Мяне жонка чакае, у дачкі заручыны сённа.

Г е р а. Пашанцавала тваёй жонцы мець такога рахманага мужа. І дачка ў вас пэўна што не такая выкрутня як мая Геба.

Т а р а с (*махае рукой*). Дзе там!

Г е р а (*усхлівае*). А я ад Зеўса колькі нацярпелася? Ён толькі і рабіў, што лётаў за багінямі, німфамі ды простымі кабетамі. А калі я памыкалася абурацца – гырчаў на мяне як мядзведзь. Прывёў у сям’ю плойму сваіх пазашлюбных дзяцей, а цяпер, калі яны падраслі і нікога не слухаюцца, – недзе знік, пакінуўшы ўсё на мяне!

Т а р а с (*асуджальна*). Нядобра ён зрабіў. (*Спамянуўшы нешта.*) А чаму, скажы на міласць, вы, багі, так мядзведзяў баіцеся?

Г е р а (*выцірае хустачкай слёзы*). Зараз пасля таго, як мы перабраліся на Парнас, шмат якія багі сталі бяз следу знікаць: Афіна, Гермес, Веста. Раней мы думалі, што яны проста ўцяклі да людзей. Але потым Зеўс убачыў прарочы сон: вялізны Мядзведзь з’ядаў па чарзе ўсіх багоў. Зеўс сказаў, што Мядзведзь ўпотаікі выкармілі ў Тартары нашы ворагі – тытаны, і што якраз гэты Мядзведзь праглынуў гару Алімп, дзе мы раней жылі.

Т а р а с. Так, вялізны быў мядзведзь, як хароміна. (*Паказвае, які быў мядзведзь.*)

Г е р а. Можа, ён і Зеўса з'еў, калі той уганяўся за чарговай сялянкай? *(Плача, прыхіліўшыся да Тараса.)*

Т а р а с *(суцяшае, як умее)*. Не бядуй, матухна Гера, вернецца твой мужык.

Г е р а. Я баюся! Застанься, Тарас! Я без цябе прападу! *(Заходзіцца плачам.)*

Т а р а с. І плачаш ты акурат як мая Параска. *(Разгублена.)* Не ведаю, што і сказаць. І дахаты трэба, і цябе ў бядзе пакідаць не выпадае.

Г е р а. Застанься хоць на некалькі дзён!

Т а р а с. Ну, добра. Толькі скажы мне, што трэба рабіць. Я ж ніколі богам не быў.

Г е р а *(адразу супакойваецца)*. Рабіць якраз нічага не трэба, толькі загады аддаваць. Сядай во на Зеўсаў трон і кіруй. Калі не дасі рады – кліч мяне на помач. *(Спрытна выцірае слёзы хусткай і адыходзіць.)*

Т а р а с *(залазіць на трон)*. Ты куды, матухна Гера? *(Праводзіць Геру доўгім паглядом.)* Пайшла... Пэўна што гаспадарка чакае. *(Разглядаецца навакол.)* Расказаць каму ў Пуцявішчы, што я багамі кіраваў – не павераць. *(Заклапочана.)* Толькі Парасцы не буду прызнавацца – надта яна ў мяне раўнівая. А зеўсава жонка – дужа прывабная кабета!

З'яўляюцца Б а х у с і А п а л о н, Бахус усцешана ўсміхаецца Тарасу.

Б а х у с. Бацька, мы такія радзя, што ты вярнуўся! Мачыха нам жыцця не дае! А да мяне яшчэ і Апалон чэпіцца!

А п а л о н. Як жа да цябе не чапіцца, Бахус, калі ты ўвесь час нейкую шкоду робіш?

Т а р а с *(насяржана)*. Вам чаго, дзеткі?

Б а х у с. Бацька, я стараюся ўсіх весяліць, яднаць, каб яны менш сварыліся. Цяпер во хачу наладзіць свята вінаграднай лазы. Хіба гэта дрэнна?

Т а р а с *(падазрона)*. А што гэта за свята такое?

Б а х у с. З нагоды збору вінаграду. Калі ўсе п'юць віно, скачуць, пяюць песні. *(Здзіўлена.)* Ты што, забыўся, бацька?

Т а р а с *(узрадавана)*. Ага, гэта як нашы дажынкi! *(Да Апалона.)* Хіба гэта дрэнна, сыноч?

А п а л о н. Залежыць ад таго, колькі піць, як скакаць і што пяць.

Б а х у с. Не падабаецца яму наша музыка.

Т а р а с *(да Апалона)*. Узяў бы ты ды пайграў для іх на сваёй ліры!

А п а л о н. Яны мяне не хочуць слухаць.

Т а р а с *(качае галавой)*. Не, дзеткі мае, так не можна. *(Злазіць з трона, падыходзіць да Бахуса з Апалонам і абдымае іх.)* Калі хочаце свята

– будзем яго ладзіць разам. Я таксама ў маладосці паскакаць любіў, такія-сякія песенкі помню. Я вам памагу!

Б а х у с. От гэта будзе свята дык свята!

А п а л о н (*здзіўлена*). Не помню, бацька, каб ты цікавіўся танцамі і музыкай!

Т а р а с (*да Апалона*). Цябе тады яшчэ на свеце не было! (*Нешта ўспомніўшы*.) Паслухай, сынку, ледзь не забыўся: там пад брамай нейкіх трох дзівакоў цябе дабіваецца. Кажуць, што яны паэты. Ты б запрасіў іх на свята, пачаставаў, няхай бы яны разам з намі паспявалі.

А п а л о н. Я зусім пра іх забыўся. Пасля таго, як на Парнас перасяліліся багі, тут стала не да паэзіі. (*Узрадавана*.) Я падзялюся з імі сваімі разважаньнямі пра Вечнае Хараство!

Т а р а с (*занепакоена*). Толькі не забудзься спачатку пачаставаць іх!

Бахус і Апалон адыходзяць. Тарас здаволена пацірае рукі.

Т а р а с. Ну вось, адных пагадзіў! Каб так і далей пайшло!

Уваходзяць Г е р у л е с , Г е б а і М а р с . Тарас спрытна залазіць на трон.

Г е р к у л е с. Бацька, рассудзі нас. Ты паабяцаў мне ў жонкі Гебу, а Марс яе баламуціць!

М а р с. Геба – мая нявеста!

Т а р а с (*да Геркулеса*). Я паабяцаў?

Г е р к у л е с. Так, як узнагароду за мае дванаццаць геройстваў. (*Пералічвае*.) Раз, я забіў нямейскага ільва. Два, знішчыў лярэйскую гідру. Тры, злавіў керынейскую казулю. Чатыры, упаляваў эрымонтэйскага дзіка. Пяць, разагнаў стымфалійскіх птушак. Шэсць, ачысціў аўгіевы стайні...

Т а р а с (*пераныяе*). Малайчына, хлопча! (*Да Марса*.) Бачыш, як чалавек напрацаваўся, каб ажаніцца? І не сорамна табе яму дарогу пераходзіць?

М а р с. Геба не хоча Геркулеса.

Г е б а. Татачка, я кахаю Марса!

Г е р к у л е с (*накрыўджана*). А некалі казалі, што кахаеш мяне.

Г е б а. Пакуль ты свае дванаццаць геройстваў учыняў, я перадумала!

Т а р а с. От, халера! (*Да Геркулеса*.) Здаліся нам тыя геройствы! Шкада мне цябе, сыноч, але прымусам дзеўку замуж аддаваць не выпадае. Не тыя цяпер часы.

Г е р к у л е с. Гэта ўсё Амур. Геба накруціла яму вуха, от ён і пакараў яе каханнем да Марса.

М а р с (*пагрозліва*). Падбірай словы, хамула! Што значыць – пакараў?

Т а р а с (*да Гебы*). Было такое?
 Г е б а (*надзьмуўшыся*). Падумаеш, пацягнула раз-другі за вуха!
 Што, калі яно ў яго такое вабнае, ружовае?
 Т а р а с. Ясна, хто ўва ўсім вінаваты! Паклічце да мяне Амура!

Багі смяюцца з тарасавага загаду.

(*Строга*). Чаго рагочаце?

Г е б а. Ты забыўся, татачка, што Амур нікога не слухаецца?

Т а р а с (*недаверліва*). Нават Зеўса? (*Задумваецца*.) Што ж цяпер рабіць?

Г е б а. Не пайду за Геркулеса! (*Раве*.)

Т а р а с (*да Гебы*). Не раві! Слухайце мой загад хлопцы: пакуль дзеўка не разбярэцца са сваімі любошчамі – ніякіх жаніцьбаў!

Г е б а (*здзіўлена*). А як я замуж хачу?

Т а р а с. Пачакаеш. Можа за той час я нешта прыдумаю.

Г е б а (*з надзеяй*). А на свята вінаграднай лазы можна?

Т а р а с. Можна. Будзеш разам з усімі карагоды вадзіць і пяць песні.

Г е б а. Дык я не ўмею, татачка.

Т а р а с. Я цябе навучу. (*Да Геркулеса з Марсам*.) А вы глядзіце мне: каб ніякіх боек! (*Пагражае стрэльбай*.)

Г е р к у л е с (*адыходзячы*). Дарэмна ты, бацька, дазволіў Бахусу ладзіць свята. Ён як вып'е – дурны робіцца.

Т а р а с. Бывае. Але добрае свята вам патрэбна. Я сам буду за парадкам сачыць.

Марс, Геба і Геркулес адыходзяць.

Т а р а с (*выцірае рукавом світкі змакрэлы лоб*). Уф, цяжка ім даць рады. Але і з гэтымі неяк справіўся без Герынай помачы. (*Хоча злезці з трона*.)

Але тут з'яўляецца Вулкан на вазку ў суправаджэнні Механічных дзевак і Венеры. Венера трымаецца падкрэслена стрымана, стаіць перад тронам са сціпла апушчанымі вачыма.

(*Сам сабе, незадаволена*). Зноў нейкія клопаты.

Вулкан. Шаноўны Зеўс, я, Вулкан, выношу на твой справядлівы суд скаргу на сваю жонку Венеру!

Т а р а с (*недаверліва аглядае няўклюд Вулкана і красуню Венеру*.) А што здарылася?

Вулкан дае адной з Дзевак скрутак пергаміну, каб тая перадала яго Тарасу.

(Паспешліва). Не трэба паперак! Раскажы сваімі словамі.

В у л к а н *(гучна)*. Распуснічае! *(Пераможна глядзіць на Венеру.)*

В е н е р а. Ффі! *(Адварочваецца.)*

В у л к а н *(працягвае)*. Здраджвае мне з першым лепшым, робіць з мяне смяхоцце перад багамі і людзьмі! *(Глядзіць на Венеру.)*

В е н е р а. Ффэ! *(Паварочваецца да Вулкана.)* А хто ўвесь час заглядаецца на маіх німфаў? Навошта ты змайстраваў сабе гэтых Механічных дзевак?

В у л к а н. Яны памагаюць мне ў кузні!

В е н е р а. А па працы як яны табе памагаюць? *(Адварочваецца.)*

Т а р а с. Эх! *(Злазіць з трона і падыходзіць да Вулкана.)* Хлопча, а не мог бы ты разабрацца са сваёй жонкай без мяне? *(Убок.)* Няўжо, калі б я заспеў сваю Параску з суседам, я пацягнуў бы яе на суд да войта?

В у л к а н. Што я толькі ні рабіў з ёй, а яна і слухаць не хоча! Шаноўны Зеўс, на цябе апошняя надзея. Прыстраш яе маланкамі і грывотамі! Можа, яна крыху пацішэе.

Т а р а с *(чухае патыліцу)*. Ну, добра, паспрабую.

Вулкан робіць знак Механічным дзеўкам, тыя паслухмяна коцяць гаспадара дадому.

(Спалохана). Гэй, хлопча, ты куды? *(Баязліва азіраецца на Венеру і на ўсякі выпадак залазіць назад на трон.)* Хм... *(З цяжкасцю падбірае словы.)* Нядобра, калі жонка не шануе свайго мужа, ганьбіць ягонае імя. Мужык твой цяжка працуе з раніцы да вечара, каб утрымаць сям'ю, а ты... А ты хвастом круціш. *(Строгім голасам.)* Ты кахаеш свайго мужа, кабета?

В е н е р а *(уздымае вочы на Тараса)*. Не.

Т а р а с. А чаму выйшла за яго замуж?

В е н е р а. Бо ты мне загадаў. *(Падыходзіць да трона.)*

Т а р а с *(здзіўлена)*. Я?

В е н е р а. Ты аддаў мяне замуж за кульгавага Вулкана, каб адвесці ад нас з табой Герыны падазрэнні. *(Стаўляе ножку на падножжжа трона.)*

Т а р а с *(занепакоена)*. Ты пра што, кабета?

В е н е р а *(усміхаецца)*. Ах, Зеўс, усе апрача Вулкана ведаюць, што мы з табой каханкі. *(Залазіць на трон.)* Я такая радая, што ты нарэшце вярнуўся. Прызнайся мне, дзе ты бадзяўся, стары блазан? *(Упіваецца вуснамі Тарасу ў вусны.)*

Т а р а с *(вырываецца)*. Матухна Гера!.. *(Дарэмна спрабуе вызваліцца з Венерыных абдымкаў.)*

З'яўляецца Г е р а , імгненна ацэньвае сітуацыю.

Г е р а. Ах ты, стары памаўзлівец! А казаў: я – не Зеўс, я – палясоўшчык! І ты, самадайка, зноў за сваё. Ну, трымайцеся абодва! *(Набліжаецца да трона.)*

Западае раптоўная цемра, з якой даносяцца толькі Венерыны крыкі.

З'ява пятая

На Парнасе ў дзень Свята вінаграднай лазы.

Пад дрэвамі, аздобленымі гірляндамі з плюшча і дубовых лісцяў, накрыта некалькі сталоў. Т а р а с старанна вучыць н і м ф а ў і м у з а ў вадзіць карагоды і спяваць народныя песні. Разам з усімі танцуе і спявае Г е б а . Німфы і музы хіхікаюць, але паслухмяна выконваюць Тарасавы загады. Тарасу дапамагае як умее Б а х у с , а А п а л о н грае для карагодніц на лютні.

Н і м ф ы, М у з ы *(танцуюць і пляюць)*:

Пойдзем, дзевачкі, у шчыры бор
Ды зрубаема высокі клён,
Ды выкалемо тры дошчачкі,
Ды зробімо тры бочачкі:
У адной бочачцы – салодкі мядок,
У другой бочачцы – зялёна віно,
У трэцяй бочачцы – горкае піва...

З'яўляецца Г е р а, з цікавасцю назірае за карагодам.

Г е р а *(хітае галавой, да Тараса)*. Няма вам чаго рабіць.

Н і м ф ы, М у з ы *(танцуюць і спяваюць)*:

Саладок мядок – то для дзевачак,
Зялёна віно – то для малодачак,
А горкае піва – для малойчыкаў.
Пойдзем, дзевачкі, у шчыры бор
Ды зрубаема высокі клён...

Т а р а с *(здаволена)*. Во цяпер добра, дзяўчаткі!

Німфы і музы са смехам разбягаюцца.

Г е б а. Ой, татачка, як мне падабаецца! Я пабегла перапрацацца!
(Бяжыць за німфамі і музамі.)

Б а х у с *(пляскае ў далоні)*. Віват, бацька!

Т а р а с *(да Апалона)*. А ты, сыноч, што скажаш?

А п а л о н (*сур'ёзна*). У гэтым відовішчы адчуваецца гармонія. (*Задуменна*.) Але мяне непакоіць рэфрэн: можа, яго ўзяць на паўтона ніжэй?

Т а р а с (*наспешліва*). Вядома, ніжэй! (*Змяняе тэму*.) Ты не забыўся пра паэтаў, сыноч?

А п а л о н. Па іх пайшоў Геркулес. Пайду, збяруся з думкамі. (*Адыходзіць*.)

Г е р а (*скептычна*). Усё роўна не паверу, што Бахус з Апалонам разам будуць вадзіць карагоды.

Б а х у с. Не любіце вы нас, спадарыня. (*Адыходзіць*.)

Т а р а с (*лагодна*). Дужа ты з імі строгая, матухна. А яны добрага слова ад цябе чакаюць.

Г е р а. Цацкаешся ты з імі, як з роднымі дзецьмі, Тарас.

Т а р а с. Шкада мне іх, яны ж – амаль сіроты.

Г е р а (*з сімпатыяй*.) Добры ты чалавек, Тарас. Але занадта даверлівы. З багамі так нельга.

Т а р а с. Не бойся, матухна. Усё будзе добра. Я сам буду пільнаваць парадку ў час свята. (*Уздымае ўгору стрэльбу*.)

Г е р а. Бачыла я: як і каго ты пільнуеш! (*Збіраецца адыходзіць*.)

Т а р а с. Матухна Гера, я ж табе ўжо казаў, як з той Венерай выйшла! Эх!.. (*Даганяе Геру*.)

Гера і Тарас адыходзяць. З'яўляецца Амур, а за ім Механічныя дзеўкі коцяць на вазку Вулкана. Амур бегае паміж сталоў і каштуе стравы. Вулкан робіць знак сваім Дзеўкам, тыя спрабуюць злавіць Амура.

В у л к а н (*лісліва*). Пачакай, хлопчык! Не ўцякай. Давай дамовімся. Я ж няшмат прашу: усяго адну стралу ў якую-кольвек німфачку. На святочную ноч. А я табе змайструю... ровар!

Амур толькі смяецца і бавіцца гульнёй у каты і мышы з Механічнымі дзеўкамі.

(*Злосна*). Ах ты, нягоднік! Не слухаешся маіх просьбаў! Скалечыў мне жыццё, а цяпер уцякаеш! Лавіце яго, служкі! Хапайце і цягніце ў кузню! Я яму пакажу, як жартаваць з Вулканам!

Раптам адна з Дзевак робіць нязграбны рух і са скрыгатам застывае на месцы. Другая Дзеўка здзіўлена глядзіць на сяброўку.

Што сталася? (*Зразумеўшы*.) Ну, во, сапсаваў мне служку. Цяпер усю ноч замест таго, каб бавіцца з німфамі, давядзецца займацца рамонтам. Ах ты, шкоднік! (*Робіць знак другой Дзеўцы*.)

Тая бярэ сапсаваную сяброўку і кладзе ўпоперак на вазок да гаспадара.

(Да Амура). Ну, чакай, пападзешся ты ў мае рукі! Прыпомню табе ўсе крыўды і здзекі!

Механічная дзеўка выкочвае вазок з Вулканам. Амур гарэзліва смяецца ім услед і бяжыць у іншы бок.

З'яўляюцца В е н е р а з М а р с а м .

В е н е р а *(трывожна азіраецца)*. Ты папярэдзіў Бахуса?

М а р с. Лепш яму нічога не ведаць. Дзе соннае зелле?

В е н е р а. Вось. *(Падае Марсу фляшачку.)* Быка зваліць з ног.

М а р с *(цвёрда)*. Або сённа, або ніколі!

В е н е р а. Так! Я больш не вытрымаю Герыных выбрыкаў!

М а р с. Што робіць Зеўс?

В е н е р а *(усміхаецца)*. Водзіць з німфамі і музамі карагоды. Зусім здзяцінеў.

М а р с. А мая нявеста?

В е н е р а *(уздрыгвае)*. Твая нявеста?.. Бавіцца разам з усімі. *(Незадаволена.)* Ах, Марс, аддаць цябе гэтай дзяўчынцы!

М а р с. Геба – адзінае шлюбнае дзіця Зеўса з Герай. Не здабыўшы яе, я не здабуду ўлады.

В е н е р а *(туліцца да Марса)*. Я ўсё разумею, мілы. І ўсё ж... раўную!

М а р с. Нават у сённашнюю ноч мы знойдзем для сябе хвілінку, Венера!

Венера з Марсам цалуюцца і імкліва адыходзяць. З'яўляецца Г е р к у л е с з П а э т а м і .

Г е р к у л е с. Сядайце да стала, панове! Выпіце віна, пакаштуйце страў. А я знайду Апалона. *(Адыходзіць.)*

Н а р о д н ы П а э т *(задаволена)*. Зусім іншае стаўленне. Відаць, атрымаў па галаве ад начальства. *(Уважліва аглядае сталы.)* Які банкет на нашу чэсць наладзілі!

П р ы д в о р н ы П а э т. Дзіўна: чаму багі жывуць не на Алімпе, а на Парнасе?

Л е т у ц е н н ы П а э т. Можа таму, што ў іх ніхто ўжо не верыць і яны існуюць толькі як паэтычныя вобразы?

Паэты сядваюць за стол. Прыдворны паэт налівае калегам віна з вялізнага гляка.

П р ы д в о р н ы П а э т. Ваша здароўе, панове! За нашу
бесмяротнасць!

Паэты выпіваюць і закусваюць. З’яўляецца А п а л о н у суправаджэнні т р о х
м у з а ў. Музы займаюць месцы за спінамі ў паэтаў і прыслужваюць кожная свайму
абранніку.

А п а л о н (*урачыста*). Вітаю вас на Парнасе, паэты! Выбачайце,
што вам давялося доўга бавіцца пад брамай, але вы будзеце
ўзнагароджаныя за сваю цярплівасць. Вас чакае незвычайнае Свята, чакае
Бяседа багоў.

Чуваць гучная музыка. З’яўляецца карагод н і м ф а ў на чале з Г е б а й. На
іхных галовах – вянкi з плюшча і дубовых лісцяў. Геба – прыгожа ўбраная і
размаляваная. Прыдворны і Народны Паэты праўляюць вялікую цікавасць да карагода,
а музы міжвольна пачынаюць прытанцоўваць у такт музыцы.

Н і м ф ы (*спяваюць*).

Царэўна-каралеўна
Па-за горадам хадзіла,
Вароты адпірала,
Жаніхоў выбірала.
Адчыніцеся, вароты,
Адчыніцеся, шырокі.
Выйдзі, выйдзі ў карагод,
Стань тут – падапрыся,
Каго любіш – пакланіся,
Харошанька прытанцуй,
Каго любіш – пацалуй...

Карагод знікае, чуваць толькі музыку.

Н а р о д н ы П а э т (*гучна*). Выдатнае свята, шыкоўны банкет!
Дзякуй арганізатарам! (*Уздымае келіх.*)

П р ы д в о р н ы П а э т (*ветла*). Віват сонечнаму богу Апалону,
апекуну мастацтва! (*Уздымае келіх.*)

А п а л о н (*наблажліва*). Я думаю, вы зразумелі, што не гэтае свята, і
не гэтую бяседу я маю на ўвазе. (*Робіць пагардлівы рух рукой ў бок
карагода і накрытых сталюў.*) Не, браты мае! Вас чакае Свята Мудрасці,
Духоўная Бяседа. Я надумаў адкрыць вам таямніцу боскага Хараства і
сапраўднай Паэзіі, якая з Хараства нараджаецца і Хараству служыць...

Пачуўшы, што іх чакае, Прыдворны і Народны Паэты прыкметна
расчароўваюцца і пачынаюць прыслухоўвацца больш да гукаў музыкі, чым да слоў

прамоўцы. Толькі Летуценны Паэт уважліва глядзіць на Апалона, але, здаецца, думае пра нешта сваё.

А п а л о н (*пачынае*). З юнацкіх гадоў вабіць чалавека хараство цела і кахае ён адно з прыгожых целаў і з гэтага каханьня нараджаюцца думкі і вобразы. Але неўзабаве чалавек заўважае, што хараство каханага ім цела і хараство іншых целаў – нібыта сёстры родныя, і што, калі хоча ён шукаць хараства, – мусіць адплюшчыць вочы і ўбачыць, што ўва ўсіх целах тое самае хараство тоіцца. І калі ён гэта ўбачыць, пачынае ўсе прыгожыя целы кахаць, а колішняя жарсць да аднаго цела згасаць у ім пачынае, здаецца слабой і нявартай...

Прыдворны Паэт налівае ў келіхі віна, шматзначна падміргвае і разам з Народным Паэтам выпівае.

Потым чалавек пачынае больш цаніць хараство душы, чым цела і калі сустрэне шчырую душу, хоць і не ў красоўным целе, пачынае гэтую душу кахаць і клапаціцца пра яе. З часам заўважыць ён хараство ўчынкаў і цнотаў і тады краса цела здасца яму зусім марнай і падманлівай. Ад цнотаў пяройдзе ён да навук і мастацтваў і калі іхнае хараство спазнае, калі на шчырыя скарбы красы натрапіць, не будзе ўжо, як нявольнік, прывязаны да адной з формаў хараства, не будзе безаглядна кахаць аднаго чалавека альбо адзін занятак.

Народны Паэт не вытрымвае, хапае за руку адну з музаў і цягне за сабой у той бок, адкуль чуваць музыка. Прыдворны Паэт таксама ўздываецца з-за стала, галантна прапаноўвае руку сваёй музе і яны адыходзяць.

(*Натхнёна*). Не, ён у адкрытае мора хараства ўжо выплыў і, калі разгледзіцца як след, пачне ствараць словы і думкі вялікія і дасканалыя, гнаны наперад ненасытнаю прагаю пазнання, аж пакуль сілаў і гарту не набярэцца у той працы... І вось тады здарыцца цуд: аб'явіцца яму Прыгажосць сама ў сабе, Хараство дасканалае!

Трэцяя муза нахіляецца над Летуценным Паэтам, потым настойліва торгае яго за рукаво. Але Летуценны Паэт не заўважае яе, бо не можа адарваць вачэй ад Апалонавага твара. Сумна ўздыхнуўшы, муза адыходзіць услед за сяброўкамі.

Адкрыецца перад ім тое, да чаго ён імкнуўся ўсё жыццё: ён убачыць Хараство Вечнае, якое не нараджаецца і не памірае, не выглядае з аднаго боку прывабным, а з іншага – пачварным, аднаго разу – сапраўдным, а другога – уяўным; яно ані лепшае ў параўнанні з нечым, ані горшае і не такое, што для аднаго чалавека прыгожае, а для іншага – брыдкае...

Нечакана Летуценны Паэт узнімаецца з-за стала.

Л е т у ц е н н ы П а э т (*у роспачы*). Усё жыццё шукаць Яе, зрабіць гэта сэнсам існавання і творчасці, летуценіць, сніць!.. І раптам убачыць Ягоны твар! (*Хапаецца за галаву.*) Божа, што за насмешка лёсу! (*У паніцы ўцякае, не разбіраючы дарогі.*)

А п а л о н (*экзальтавана*). І вось той, хто, ад кахання да прыгожых целаў пачынаўшы, уздымаўся ўсё вышэй і вышэй ажно да пазнання Вечнага Хараства, толькі той здольны ствараць Сапраўдную Паэзію: не вобразы Сусвету, а самі Сусветы, і ствараючы Сусветы, ён робіцца каханкам багоў і можа марыць пра Бессмяротнасць! (*Раптам заўважае, што застаўся без слухачоў, хмурнее.*) І гэтыя не жадаюць мяне слухаць. (*Горка.*) Аднаму Платону спадабаліся мае разважанні. (*Імкліва адыходзіць.*)

З'яўляюцца М а р с , Г е р к у л е с і Б а х у с . Бахус нясе на плячы вялізны гляк з віном.

Б а х у с (*увесць час азіраецца*). Адарвалі мяне ад забавы! Такія танцы, такая музыка! А вам толькі Геба ў галаве!

М а р с . Мы з Геркулесам мусім вызначаць Гебін лёс у адкрытым паядынку. Будзеш нам за суддзю, Бахус.

Г е р к у л е с . Але я ўжо перамог цябе ў вольнай барацьбе!

М а р с . Затое я быў лепшы на мячах. Паспытаем шчасця яшчэ раз!

Г е р к у л е с (*са шкадаваннем*). Бацька забараніў бойкі.

М а р с . А хто кажа пра бойкі? Наладзім спаборніцтва: хто больш вып'е?

Б а х у с . Во! Гэта мне падабаецца. У такой справе я магу быць за суддзю!

Г е р к у л е с (*здзіўлена*). Хіба гэта спаборніцтва?

Б а х у с . Сапраўдны асілак пазнаецца не па колькасці забітых ворагаў, а па колькасці выпітых келіхаў!

М а р с (*да Геркулеса*). Што, баішся?

Г е р к у л е с (*наважыўшыся*). Налівай, Бахус!

Бахус налівае віно з гляка ў два келіхі.

М а р с (*нечакана*). А якая прыгожая Геба ў вянку з дубовых лісцяў ды ў святочным убранні!

Геркулес і Бахус міжволі азіраюцца, шукаючы вачыма Гебу. Марс у гэты час падмешвае ў келіх Геркулеса соннае зелле. Не знайшоўшы вачыма Гебу, Бахус з Геркулесам недаўменна глядзяць на Марса.

(Усміхаецца). Гэта я так, прыгадаў. *(Уздымае келіх.)* Здароўе маёй нявесты Гебы!

Г е р к у л е с *(хапае кубак).* Здароўе маёй нявесты Гебы!

Марс з Геркулесам выпіваюць віно са сваіх келіхаў, Бахус прыкладаецца да гляка.

(Выпіўшы, да Бахуса). А ты чаго п'еш?

Б а х у с *(разважліва).* Як я магу не выпіць за здароўе вашай нявесты? Па другому келіху, хлопцы? *(Налівае.)*

Г е р к у л е с. Я больш люблю кулачныя баі. Не так галава баліць. *(Пазяхае.)*

М а р с *(усміхаецца).* Можа, адступішся ад Гебы?

Геркулес моўчкі хапае келіх і выпівае. Марс толькі падносіць свой келіх да вуснаў. Бахус зноў прыкладаецца да гляка.

Г е р к у л е с *(катэгарычна).* Суддзя не п'е! *(Хістаецца і апускаецца на зямлю.)*

Б а х у с *(здзіўлена).* Ты, што: зваліўся пасля другога келіха? Уставай, Геркулес!

М а р с. Не чапай яго. Вып'ем за маю перамогу, Бахус. *(Падносіць келіх да вуснаў.)*

Г е р к у л е с. Я зараз устану, толькі крыху пасплю. *(Засынае.)*

Б а х у с. Шчыра кажучы, я стаўляў на Геркулеса. *(Добра прыкладаецца да гляка.)*

З'яўляецца В е н е р а , ацэньвае сітуацыю.

В е н е р а *(паказвае на Геркулеса).* Гатовы?

М а р с. Як бачыш.

Б а х у с *(падазрона глядзіць на Венеру і Марса).* Зноў вы нешта намудрылі. І мяне ўблыталі. *(Прыкладаецца да гляка.)* Пайду я лепш займуся святам. *(Нездаволена прыслухоўваецца.)* Не падабаецца мне гэтая музыка! *(Адыходзіць.)*

М а р с *(праводзіць Бахуса паглядам).* І гэты гатовы. Як з Герай?

В е н е р а *(самаздаволена).* Я завабіла яе ў сваю спачывальню і зачыніла. *(Усміхаецца.)* Яна думала, што я там з Зеўсам.

М а р с. Адзін Зеўс стаіць на нашай дарозе.

В е н е р а (*падыходзіць*). Ты не забудзешся пра мяне, калі станеш вярхоўным богам, Марс? (*Абдымае Марса.*)

М а р с (*важна*). Я буду кахаць цябе як вярхоўны бог.

В е н е р а (*убок*). Далібог, у гэтым няма нічога асаблівага. (*Да Марса.*) А як жа Геба?

М а р с (*пахіснуўшыся*). Яна будзе слугаваць нам за сталом і слаць ложкак.

В е н е р а. Бачу, віно паўплывала не толькі на Геркулеса. Дай я адап'ю яго з тваіх п'яніх вуснаў! (*Мілуецца з Марсам.*)

Раптам музыка мяняецца: з мілагучнай і павольнай яна робіцца парывістай і трывожлівай. Замест лютняў і арфаў гучаць бубны, трашчоткі, пішчалкі.

З'яўляецца Г е б а .

Г е б а. Марс, любы мой, я цябе паўсюль шукаю... (*Заўважае Венеру ў абдымках у Марса.*) Цётачка Венера?! (*Пра ўсё здагадаўшыся.*) Ах! (*Закрывае твар рукамі.*)

М а р с. Геба, я табе зараз усё растлумачу... (*Робіць крок да Гебы.*)

В е н е р а (*не адпускае Марса*). Не трэба, Марс. У нас ёсць куды важнейшыя справы. Займіся лепш Геркулесам.

Марс бярэ Геркулеса за ногі і валачэ са сцэны. Пераможна зірнуўшы на Гебу, Венера ідзе за каханкам. Геба апускаецца на зямлю і горка плача.

Праз сцэну, узяўшыся за рукі, прабягаюць дзвe н і м ф ы, потым – Н а р о д н ы П а э т з н і м ф а й, потым з'яўляецца А м у р. Амур падыходзіць ззаду да Гебы, ласкава гладзіць яе па галаве і бяжыць далей.

Уваходзіць Т а р а с, заўважае Гебу.

Т а р а с. Дзіва нейкае: куды ўсе падзеліся? Не магу знайсці ні Апалона, ні Геркулеса, ні тваёй маці. Добра, хоць на цябе натрапіў. (*Заўважае, што Геба плача.*) Што здарылася, дачушка? Чаму ты плачаш?

Г е б а (*праз слёзы*). Ён мяне больш не кахае!

Т а р а с (*сядае побач з Гебай*). Хто?

Г е б а. Марс!

Т а р а с. Дзякуй Богу! Цешыцца трэба!

Г е б а. Яны цалаваліся з Венерай!

Т а р а с. От неўгамаваная кабета! Нікому праходу не дае! (*Ласкава.*) Выкінь з галавы гэтага залётніка, дачушка. Ідзі лепш павадзі карагоды ды паспявай песні.

Г е б а. Няма карагодаў! І песні іншыя... (*Туліцца да Тараса.*) Я баюся, татачка!

Т а р а с. Як няма? (*Прыслухоўваецца.*) І праўда, музыка нейкая дзіўная. (*Заклапочана.*) Трэба ісці палядзець, што там робіцца. Каб у якую шкоду не ўбіліся. (*Уздымаецца на ногі.*)

З’яўляецца працэсія вакханак, якая складаецца з німфаў, музаў ды двух паэтаў, убранных, як сатыры. На вялізным шчыце, як на троне вакханкі нясуць Бахуса. Крыху наўзбоч трымаюцца В е н е р а і М а р с .

Н і м ф ы, М у з ы (*у экстазе*):

Эвой, эвой! Ён набліжаецца!
 Хто на дарозе, хто на дарозе?
 Сыдзіце, схавайцеся за сценамі,
 Альбо слаўце яго гімнамі
 Ды шалёнымі оргіямі!
 Набліжаецца наш каханы Бог
 Бахус, уладар Сусвету!
 Шал, шал! Эвой!..

Б а х у с (*крычыць на ўвесь голас*). Йо! Йо! Дарогу!
 Т а р а с. Божухна, канец свету! (*Жагнаецца.*)

Венера падыходзіць да Бахуса і нешта гаворыць яму, паказваючы на Гебу.

Б а х у с. Хто адважыўся паліць нашу дарогу слязмі? Хто не цешыцца з Бахусавага свята? (*Робіць знак паэтам-сатырам.*)

Тыя хапаюць Гебу і цягнуць да бліжэйшага дрэва.

Т а р а с (*строга*). Вы што вырабляеце, шалапуты? А ну, пусціце дзеўку!

Бахус робіць знак вакханкам. Вакханкі апускаюць шчыт з Бахусам на зямлю і накідваюцца на Тараса.

Т а р а с (*спрабуе адбівацца*). Дзяўчаткі, дзяўчаткі! Ачмурэлі вы ці што? Парвеце світку! Не казычыце мяне, я гэтага не выношу! Пусціце, я кажу! Куды, ведзьмы? Аддайце стрэльбу!

Сатыры прывязваюць Гебу да аднаго дрэва, вакханкі Тараса – да другога. Адна з вакханак урачыста падносіць тарасаву стрэльбу Бахусу. Бахус бярэ стрэльбу за дула і ўздымае над галавой.

Т а р а с (*крычыць*). Што робіш, нячыстая сіла?!
 М а р с (*працягвае руку*). Не, Бахус! Аддай мне!

Бахус з усяе сілы лупіць прыкладам аб зямлю. Прыклад адвальваецца ад дула.

Т а р а с (з болем). Мая старэнькая стрэльба...

Б а х у с. Канец Зеўсавай уладзе!

М а р с (*непрыязна*). Дарма ты гэта зрабіў, Бахус. Маланкі і грымоты яшчэ б спатрэбіліся.

Б а х у с. Досыць нас палохалі маланкамі і грымотамі! (*Кідае нядобры погляд на Марса.*) Канец усякай уладзе! (*Да вакханак.*) Праўда, сёстры? Йо! Йо! Свабода, шал! (*Пускаецца ў скокі.*)

Н і м ф ы, М у з ы (*адгукаюцца*). Эвой! Эвой! Дарогу Бахусу! (*Скачуць вакол прывязанага да дрэва Тараса.*)

М а р с (*ціха, да Венеры*). Маем першы бунт.

В е н е р а (*ціха, да Марса*). Няхай Бахус нацешыцца. Сённяя ягоная ноч. (*Падыходзіць да вакханак.*) А з гэтым, які працівіўся Бахусавай волі, што зробім, сёстры? (*Паказвае на Тараса.*)

Н і м ф ы, М у з ы. Заказычам яго насмерць! Зацалуем яго!

Т а р а с. Апомніцеся, бессаромныя!

В е н е р а. А можа, зробім з ім тое, што ён зрабіў са сваім бацькам Кронам?

Н і м ф ы, М у з ы. Скінем яго ў Тартар!

В е н е р а (*набліжаецца да Тараса*). А мо – тое, што Крон зрабіў са сваім бацькам Уранам?

Н і м ф ы, М у з ы. Выкладзем яго! Пазбудзем мужчынскае сілы!

Т а р а с (*з жахам*). Святыя заступнікі!

З'яўляецца заспаны Г е р к у л е с : ён скача на абедзвюх нагах як верабей, бо ногі ў яго спутаныя, а рукі прывязаныя да тулава.

Г е р к у л е с. Трымайся, бацька! Я іду табе на помач!

Н і м ф ы, М у з ы (*заўважыўшы Геркулеса*). Эвой! Эвой! Хто на дарозе?

Геркулес разрывае путы на руках, але зараз падае. Бахус робіць вакханкам і сатырам знак, тыя накідваюцца на Геркулеса. Усчынаецца страшэнны вэрхал.

Г е б а (*крычыць*). Пусціце яго! Я яго кахаю!

Марс падыходзіць да Тараса і вымае з похвы кароткі меч.

Чуваць магутны мядзведжы рык. Багі, вакханкі, сатыры – усе нерухомеюць і насцярожана прыслухоўваюцца. Мядзведжы рык паўтараецца зноў, гэтым разам бліжэй.

Бахус (*працверазеўшы*). Мядзведзь!

Багі, вакханкі, сатыры з крыкам разбягаюцца. Застаюцца толькі прывязаныя да дрэў Тарас, Геба ды Геркулес, які сядзіць на зямлі са спутанымі нагамі.

Прыбягае вясёлы Амур, глядзіць на прывязаных Тараса і Гебу.

Амур. Тут яны, дзядзька Зеўс!

З'яўляецца вярхоўны бог Зеўс у накінутай на плечы мядзведжай скуры. Выглядае ён велічна і сярдзіта.

Геркулес (*лыпае вачмі*). Зеўс! У сваім сапраўдным абліччы!

Геба (*узрадавана*). Татачка!

З'ява шостая

Каля Парнаса.

Пры браме сядзяць Зеўс з Тарасам і па чарзе пацягваюць люльку.

Зеўс. Такое от жыццё, братка Тарас. З жонкай мы сварымся трэба-нятрэба. Дзеці свой розум маюць і мяне слухацца не хочуць. А сілы ў мяне ўжо не тыя. Так апрыкрала ўсё, што захацелася ўцячы ў лес і пажыць адному, далей ад усіх клопатаў. Разумееш мяне?

Тарас. Чаму ж не? Я з адной дачкой не магу даць рады, а ў цябе гэтулькі дзяцей ды яшчэ, выбачай, ад розных жонак.

Зеўс (*разважліва*). Вядома, і я не без граху. Гера нездарма на мяне злуецца. Але што я зраблю, калі ў мяне натура такая: да прыгожых жанок ахвочая?

Тарас. Бывае. А жонка ў цябе добрая. Душэўная кабеціна. Цяжка ёй адной з гаспадаркай упраўляцца. Ты ўжо не кідай яе больш.

Зеўс. Ды ўжо не кіну. Можа, неяк памірымся. І з дзецьмі разбяруся. Цяпер я ведаю, хто з іх чаго варты. Не крыўдуй, браце, што давалося ўлезці ў маю скуру і сваёй ледзь не пазбыўся.

Тарас. Ды я не крыўдую. І не такія гісторыі з палясоўшчыкамі бываюць.

Зеўс (*штурхае Тараса над бок*). А хітра я з мядзведзем прыдумаў? Каб не разбегліся, пакуль мяне няма, з Парнасу.

Тарас. Хітра, пане. Толькі ты другі раз так не жартуй: раптам у мяне не дротам, а сапраўднымі зарадамі стрэльба будзе наладаваная? (*Успомніўшы*.) От, халера ясная!

Зеўс. Што такое?

Т а р а с. Стрэльбу ж маю старэнькую нягоднік Бахус паламаў!
Застаўся я проці зімы без зброі.

З е ў с. Не бядуй, будзе табе новая стрэльба. (*Важна.*) Слова Зеўса.

З-за брамы выбягае вясёлы А м у р і носіцца, галёкаючы, уздоўж тыну: гуляе ў індзейцаў.

А вось і Амур. Ён пакажа табе дарогу дахаты. (*Шэптам.*) Сцеражыся гэтага хлопчыка, Тарас. Праз яго ўсе нашы беды. Сёння ён добры, рахманы, але хто ведае, што яму заўтра ў галаву стрэльне?

У браме паказваецца Г е р а .

З е ў с (*хмурнее, аддае люльку Тарасу і ўздымаецца з зямлі.*). А можа, застанешся яшчэ на пару дзён, братка? Справім Геркулесу з Гебай вяселле.

Т а р а с. Дзякуй, пане, але не магу. Паракрадуць без мяне ўвесь лес. Ды і ў сям'і клопатаў стае. У маёй дачкі таксама вяселле неўзабаве. Заходзьце лепш вы да мяне.

З е ў с. Што ж, бывай, Тарас. Заўсёды будзем рады бачыць цябе на Парнасе. (*Паглядзеўшы на Геру.*) Гм. (*Па-прыяцельску абдымае Тараса і адыходзіць, старанна абмінаючы Геру.*)

Гера, пачакаўшы пакуль Зеўс знікне за брамай, падыходзіць да Тараса.

Г е р а. Вяртаешся дадому?

Т а р а с. Але, матухна, пара вяртацца. (*Разводзіць рукамі.*) Выбачай, калі што не так было. (*Уздыхае.*) Не справіўся я з богавай роляй. Цяжкая гэта праца.

Г е р а. Што ты, Тарасе! Ты нам усім памог. Геба зноў кахае Геркулеса. Бахус памірыўся з Апалонам. Вярнуўся Зеўс. (*Няпэўна.*) Можа, усё неяк наладзіцца.

Т а р а с. Не сумнявайся, матухна. Шчасця вам і дабрабыту!

Г е р а. І тваёй, Тарасе, сям'і таксама. (*Нясмела.*) Ты казаў, што твая жонка дужа да мяне падобная?

Т а р а с. Так. (*Уздыхае.*) Асабліва, калі плача.

Г е б а. То ўспомніш калі і пра мяне, як будзеш глядзець на сваю жонку.

Т а р а с. Бывай, матухна Гера. (*Здымае капялюш і кланяецца.*)

Г е р а (*набліжаецца і цалуе Тараса.*). На развітанне.

А м у р (*падбягае і цягне Тараса за рукаво*). Хадзем, дзядзька Тарас. А то яна зараз раўці пачне, а ты да жаночых слёз дужа чулы.

Тарас з Амурам адыходзяць. Гера глядзіць ім услед і... выцірае слёзы хустачкай.

З'ява сёмая

На двары перад Тарасавай хатай. За вялікім сталом пазбіраліся госці, якія прыйшлі на Зосьчыны заручыны: каваль А х р э м, музыка С ы м о н, выпівоха Б а з ы л ь к а ды і н ш ы я. Бракуе за сталом толькі гаспадароў.

З'яўляецца П а р а с к а .

П а р а с к а (*разгублена*). Няма! Я ўсе вочы прагледзела: ці не ідзе хто па дарозе з лесу? Нікога не відаць... (*Вінавата*.) Ешце, піце, гасцейкі дарагія, а гаспадар пазней падыдзе.

Б а з ы л ь к а (*задзірыста*). А можа, ён не рады гасцям?

С ы м о н (*жартуе*). Ці дачку не хоча замуж аддаваць?

П а р а с к а. Што вы! Ведаеце, якая ў майго Тараса нялёгкая служба. Пакуль увесь лес абыдзе, абгледзіць балоты... От і позніцца.

Б а з ы л ь к а. Давядзецца піць за сябе і за Тараса!

С ы м о н. Ты, Базылька, і за чатырох дасі рады. (*Наладжвае дуду*.)

А х р э м. Каб толькі з ім бяда якая не здарылася...

П а р а с к а (*ціха*). Ох, не кажы, Ахрэм: я ўсіх супакойваю, а ў самой сэрца: стук ды стук! Дзе ён, гора маё, падзеўся?

З'яўляецца Т а р а с , здзіўлена аглядае гасцей.

З о с ь к а (*першая заўважае бацьку*). Татачка!

А х р э м (*паказвае Парасцы на Тараса*). Не хвалюйся, кума.

Госці радымі воклічамі вітаюць Тараса, уздымаюць чаркі.

П а р а с к а (*падышоўшы да Тараса*). Дзе ты ходзіш, валацуга? Калі такое было, каб госці гаспадара чакалі?!

Т а р а с (*засмяглымі вуснамі*). Гэта ўжо вяселле? Колькі дзён мяне не было?

П а р а с к а (*падазрона*). Ты што, паспеў ужо прыняць на душу? Раніцай мы з табой гаварылі! Заручыны ў Зоські.

Сымон грае на дудзе, хлопцы і дзяўчаты пускаюцца ў скокі.

Т а р а с. Ага. (*Шукае некага вачыма*.) А дзе жаніх?

П а р а с к а. Не бачыш хіба? Танцуе з Зоськай!

Т а р а с. Грышка?

А х р э м (*да Тараса*). Сядай, кум, вып'ем за шчасце нашых дзяцей! Шкада мая Даміцэля не дажыла... Дужа ёй ваша Зоська падабалася.

Тарас з Параскай сядваюць за стол каля Ахрэма, выпіваюць і ядуць. Раптам сярод танцораў адбываецца замяшанне, музыка ціхне. Сутыкнуліся дзве пары: Грышка з Зоськай і Віктор з нейкай дзяўчынай. І вось ужо Грышку і Віктора расцягваюць у розныя бакі.

Тарас (*здзіўлена*). Во, і гэты, з сабачым імем тут!

Віктор. Ён першы мяне штурхнуў! (*Насмешліва*.) Вядома, танцаваць не ўмее, хам!

Грышка (*ускідваецца*). Брэша, сабака! Знарок на нас з Зоськай наляцеў! (*Да Віктора*.) Мала я табе бакі намяў?

Віктор. Патрабую сатысфакцыі!

Зоська (*плача*). Вікторчык, ты ж абяцаў, што ціхенька сядзець будзеш... Казаў, што ты куль-тур-ны...

Раптам госці пачынаюць трывожна разглядацца на бакі і перашэптывацца: „Прыехалі!”, „З падарункам!”.

Сымон (*да танцораў*). Ціха ўсе! Разыдзіцеся! Пан з паняй прыехалі!

Уваходзяць пан Севярын з пані Веранікай. За імі слугі нясуць нешта, захінутае ў тканіну. Тарас з Параскай выходзяць насустрач ганаровым гасцям і кланяюцца.

Севярын. А вось і мы! Дзень добры ў хату! Дзе нарачоныя? Зоська, паказвай свайго абранніка!

Зоська выштурхоўвае наперад Грышку, які пачуваецца ніякавата: пані Вераніка разглядае яго праз ларнетку.

Але ж і асілак! Такі з голымі рукамі на мядзведзя выйдзе! (*З нафасам*.) Я заўсёды казаў, што наш народ – магутны духам і здаровы целам, і калі ён абудзіцца ад свайго пракаветнага сну...

Вераніка (*цягне мужа за рукаво*). Севярын, не трэба! Падарунак.

Севярын (*спаханіўшыся*). Ах, так. Я пра іншае хацеў сказаць: мы прывезлі нарачоным падарунак. (*Робіць знак слугам*.)

Слугі стаўляюць падстаўку на стол і здымаюць тканіну. Перад вачыма гасцей з’яўляецца бронзавая статуя Амура ў натуральную велічыню. Западае мёртвая ціша.

Севярын (*самаздаволена абводзіць усіх вачыма, але не бачыць радасці на тварах сялян*). Гэта Вераніка прыдумала.

Пані Вераніка падыходзіць да статуі, раскрывае маленькую кніжачку і зачытвае, звяртаючыся да Зоські з Грышкай.

В е р а н і к а.

На каленях у маці маленькі Амур забаўляўся,
 Душы нашыя жменяй кідаў ён на стол, быццам косці.
 Смак жыцця чалавечага ў радасці светлай кахання.
 Прэч трывогі! Адпушчаны час на зямлі нам кароткі.
 Тут, цяпер – пацалункі, віно, танцы, кветак гірлянды!
 Сёння шчасце шукайце, бо заўтра... А хто пэўны заўтра?

(Закрывае кніжачку і гаворыць сваімі словамі.) Няхай гэты гарэзлівы хлопчык не пакідае вас, мае любыя, і ад ягоных стрэлаў нараджаюцца такія ж прыгожыя дзеці, як ён сам! *(Чырванее і вяртаецца да мужа.)*

З о с ь к а *(ненатуральна шчальным голасам)*. Ах, пані Вераніка! Які цудоўны падарунак! Дзякуй вам, пані! *(Кланяецца і штурхае ў бок Грышку.)*

Грышка таксама кланяецца. Госці па-ранейшаму маўчаць.

П а р а с к а *(неўпапад)*. Зусім як сапраўдны! Да Базылькавага сыночка падобны!

Базылька падыходзіць да статуі і ўважліва разглядае Амура. Госці перашэптваюцца і пасмейваюцца.

С е в я р ы н *(бадзёра)*. А ў мяне таксама ёсць падарунак! Праўда, не для нарачонах, няхай яны не крыўдуюць. *(Да Тараса.)* Тарас, хачу ўзнагародзіць цябе за верную службу. *(Робіць знак аднаму са слугаў, які трымае ў руках нейкі скрутак.)*

Слуга разгортвае скрутак і падае пану Севярыну паляўнічую стрэльбу.

Бяры, Тарас. *(Адае стрэльбу Тарасу.)*

А х р э м *(з навагай)*. От гэта падарунак!

Госці гоманам вітаюць з'яўленне стрэльбы.

Т а р а с *(не верыць сваім вачам)*. Стрэльба! Навюткая! Ангельская! *(Расчулена.)* Пане Севярын, ды дзеля такой стрэльбы... я з раніцы да ночы буду лес пільнаваць!

С е в я р ы н (*з пафасам*). І памятай, братка: калі праб'е чаканая гадзіна я тасама выйду са сваім народам супраць... (*Разгублена.*) Супраць... (*Да жонкі.*) Супраць каго я выйду, дарагая?

В е р а н і к а (*мякка*). Севярын, не трэба.

Б а з ы л ь к а (*крычыць*). Чарку шаноўным гасцям!

П а р а с к а (*пляскае рукамі*). І праўда, што ж мы стаім? Прашу за стол, дарагія госцейкі.

Усе ахвотна сядуюць за стол. Параска усаджвае на пачэснае месца пана Севярына і пані Вераніку, потым вяртаецца па Тараса, які не можа наглядзецца на стрэльбу.

П а р а с к а. А ты чаго як ёлуп пасярод двара стаіш? Сядай за стол!

Т а р а с (*пераводзіць вочы са стрэльбы на жонку*). Параска, скажы: ты сумавала па мне?

П а р а с к а (*здзіўлена*). Што? (*Ледзь не сядзе на зямлю.*)

Т а р а с. Я пытаюся: ты радая, што я вярнуўся?

П а р а с к а. Няўжо ж не!. Баялася, каб з табою якая прыгода не здарылася. (*Уважліва глядзіць на мужа.*) Ты дзе быў, Тарас?

Т а р а с. Даруй, калі апошнім часам, што не так было. Усё наладзіцца. Дай я цябе пацалую, жоначка. (*Цалуе Параску.*) Багіня ты мая!

П а р а с к а (*праслязіўшыся*). Сядай за стол, Тараска. Пэўна, згаладаўся за дзень. (*Ідзе да гасцей, але некалькі разоў азіраецца на Тараса і шчасліва ўсміхаецца.*)

Тарас уважліва аглядае застолле. Ягонья вочы спыняюцца на Базыльку, які стаіць перад статуяй Амура і з ідыёцкім выглядам торкае ў статую пальцам.

А м у р. Ідзі к чорту, дзядзька! Чаго прычапіўся? (*Саскоквае са стала і, накаштаваўшы нейкую страву, бяжыць прэч.*)

Б а з ы л ь к а (*працірае вочы*). Во, напіўся!

Музыка Сымон грае на дудзе, госці ідуць танцаваць. У танцу добра відаць, што на нагах у шмат каго – сандалі, а з-пад сялянскай вопраткі выбіваецца антычнае адзенне.

З а с л о н а